

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра психології

Ніковська Анастасія Сергіївна

ПЕРФЕКЦІОНІСТСЬКІ НАСТАНОВИ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОЇ
ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ

спеціальність 053 Психологія

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-професійною програмою
«Психологія»

Науковий керівник: кандидат
психологічних наук, доцент
кафедри психології Якимчук І.П.

Умань – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ ТЕОРЕТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯВИЩА	
1. ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ	6
1.1. Перфекціонізм у трактуванні теорій мотивації досягнення	6
1.2. Перфекціоністські настанови в контексті формування професійно важливих якостей особистості практичного психолога	21
1.3. Рефлексія як психологічний механізм розвитку перфекціоністських настанов щодо професійної діяльності практичного психолога	31
РОЗДІЛ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ДІАГНОСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРФЕКЦІОНІСТСЬКИХ НАСТАНОВ ЩОДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ	41
2.1. Мотиваційні тенденції розвитку перфекціоністських настанов студентів-психологів	41
2.2. Рефлексивні чинники розвитку перфекціоністських настанов студентів – практичних психологів	55
2.3. Персонологічні показники перфекціонізму як чинники професійної готовності майбутніх практичних психологів ..	72
ВИСНОВКИ	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	92
ДОДАТКИ	100

ВСТУП

Актуальність дослідження. Складні та суперечливі реалії сьогодення, процес розбудови та розвитку молодого демократичної України, глобальні перетворення в усіх сферах її життя формують соціальне замовлення на професію психолога. У зв'язку з цим зростає актуальність проблеми формування особистісно зрілого і професійно компетентного фахівця в галузі практичної психології. Соціальна значущість діяльності, специфічність і складність роботи практичного психолога висувають низку особливих вимог до мотиваційно-диспозиційних чинників його поведінки і діяльності. Відтак пріоритетним напрямком психолого-педагогічних досліджень професійно-особистісного становлення майбутніх практичних психологів є розвиток перфекціоністських настанов студентів на етапі формування їх готовності до професійної діяльності.

Однак нагромаджений дослідницький матеріал фіксує, як правило, функціональні характеристики процесів усвідомленого саморозвитку особистості, не розглядаючи процес самовдосконалення особистості в усій повноті його виявлення. Тому актуальним залишається вивчення проблеми становлення цілісного диспозиційного налаштування на самовдосконалення майбутніх практичних психологів у процесі їх навчання у ЗВО, що й зумовило вибір теми нашого дослідження: „Перфекціоністські настанови як чинник професійної готовності майбутніх практичних психологів”.

Об'єктом дослідження є перфекціоністські настанови як складова професійної готовності майбутніх практичних психологів.

Предмет дослідження становлять особливості розвитку перфекціоністських настанов у процесі формування професійної готовності майбутніх практичних психологів в умовах ЗВО.

Мета дослідження полягає у теоретичному та експериментальному обґрунтуванні особливостей розвитку перфекціоністських настанов у контексті професійної підготовки майбутніх практичних психологів.

Досягнення мети дослідження передбачає розв'язання таких завдань:

1. Здійснити комплексний міждисциплінарний теоретико-методологічний аналіз проблеми формування перфекціоністських настанов у процесі професійно-особистісного становлення майбутніх фахівців.
2. Обґрунтувати психологічні умови, механізми та закономірності становлення перфекціоністських настанов у студентів-психологів під час їх навчання у ЗВО.

Для реалізації поставлених завдань було використано такі **методи дослідження**: теоретичні (аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, систематизація і теоретичне моделювання); емпіричні (тестування – вербальне і проєктивне, бесіда, спостереження, анкетування).

База дослідження. Дослідження проводилося на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини зі студентами I–IV курсів та магістратури спеціальності „Психологія”. Усього в дослідженні взяло участь 120 студентів.

Теоретичне значення дослідження полягає у комплексному міждисциплінарному аналізі і конструюванні психолого-педагогічного змісту концепту „перфекціоністські настанови”, виокремленні комплексу психосоціальних, куль-туральних і психодинамічних факторів, що детермінують формування перфекціоністських настанов у студентів-психологів щодо майбутньої професійної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в обґрунтуванні можливостей корекції наявних освітньо-виховних тенденцій та психологічних особливостей формування перфекціоністських настанов у процесі професійної підготовки майбутніх практичних психологів як чинників їх професійної готовності.

Апробація результатів дослідження. здійснена на Всеукраїнській студентській науково-практичній інтернет-конференції «**Інноваційні освітні технології в Україні: теорія та практика**», яка відбулась 26 лютого 2021 р. в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини на сайті Системи неперервної освіти вчителів початкової школи.

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел з 114 найменувань та додатків. Основний зміст роботи викладено на 91 сторінці. У роботі 15 таблиць, 4 рисунки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯВИЩА ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ

1.2. Перфекціонізм у трактуванні теорій мотивації досягнення

У психології поняття „перфекціонізм” утвердилося порівняно недавно. Під перфекціонізмом психологічна наука розуміє загострене прагнення до досконалості, що може стосуватися як власне особистості (й у цьому випадку виливається у безкінечне культивування яких завгодно чеснот), так і результатів будь-якої діяльності. На рівні життєвого здорового глузду він нерідко розглядається як цінна особистісна властивість, пов'язана з постановкою позитивних, соціально схвалюваних цілей.

У сучасній психології подані й інші тлумачення перфекціонізму: перфекціонізм – це переживання досягнутих результатів; задоволення від досягнення дуже високих результатів.

1.2. Перфекціоністські настанови в контексті формування професійно важливих якостей особистості практичного психолога

У сучасному суспільному житті України потреба в кваліфікованих фахівцях-психологах постійно зростає. Таке соціальне замовлення формується, очевидно, під впливом деструктивних тенденцій, що супроводжують соціально-економічну і культурно-моральну трансформацію суспільства, призводять до девіантної та делінквентної поведінки,

збільшення числа суїцидів і депресій, зниження ролі держави й сім'ї в регламентації життєдіяльності суспільства. Дані негативні тенденції необхідно не лише констатувати, але й вивчати, коригувати і, най-важливіше, попереджати, що й здійснюють практичні психологи. Тому спостереігається закономірне зростання інтересу до досліджень специфіки професійної діяльності, професійного становлення й особистості психолога.

1.3. Рефлексія як психологічний механізм розвитку перфекціоністських настанов щодо професійної діяльності практичного психолога

Специфіка життя у сучасному світі й особливості соціуму ставлять жорсткі вимоги до компетентності, професіоналізму, поведінки, рівня культури і мислення психолога-практика, а тому – й до рівня професійної та особистісної підготовки майбутнього фахівця в галузі практичної психології у системі вищої освіти.

Ефективне вирішення психологом-практиком різноманітних професійних завдань, як і його професійний ріст та самовдосконалення в напрямі перфекціонізму, як показують дослідження, значною мірою залежить від наявності та рівня сформованості у нього істотних компонентів моделі фахівця у галузі практичної психології, а саме:

– професійно важливих особистісних рис і якостей (адекватність і сталість са-мооцінки, сенситивність, емпатійність, асертивність, фрустраційна толерантність, відсутність хронічних внутрішньо-особистісних конфліктів, які обумовлюють проєкції та неадекватні психологічні захисти тощо), що дають змогу займатися насамперед запитами і станом клієнта, а не самостверджуватися за його рахунок, не відволікатися під час роботи з клієнтом на свої психічні стани і переживання;

– професійно важливих соціально-когнітивних і комунікативних умінь (слухати та емпатійно відчувати (розуміти, сприймати) іншого, розмовляти й умовляти, встановлювати соціальний контакт, навіювати тощо), що дають змогу, у свою чергу, створювати відповідний рапорт і контакт з клієнтом на

засадах етичних принципів і діалогічної інтенції, переконувати клієнта, впливати на нього позитивно і життєстверджуюче;

– професійно важливих психічних якостей і властивостей (уважність, спостережливість, вміння підмічати дрібниці у вербальній і невербальній поведінці; гнучкість, пластичність та динамічність мислення, вміння виділяти суттєве та узагальнювати, прогнозувати реакції та дії клієнта, ситуації, зокрема, конфліктні; рефлексувати щодо себе та іншого з приводу дій та станів, моделювати наслідки своєї роботи тощо), що дає змогу адекватно сприймати і розуміти клієнта, поверховий і глибинний зміст запиту, творчо визначати завдання і гіпотезу, ставити психологічний діагноз і прогнозувати наслідки дій, вчинків тощо;

– психофізичних властивостей і психічних якостей, що характеризують нервову систему як сталу, міцну, стресостійку і, водночас, досить гнучку і пластичну. Це обумовлює високу працездатність і саморегуляцію особистості, несхильність до психічного перезбудження та швидкого виснаження;

– акторських, проєктивних та організаторських здібностей, що дають змогу ефективно впроваджувати ігрові засоби та психотехніки, групові засоби психокорекційної, розвивальної та психотерапевтичної роботи.

РОЗДІЛ 2
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ДІАГНОСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ
ПЕРФЕКЦІОНІСТСЬКИХ НАСТАНОВ ЩОДО ПРОФЕСІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ
МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ

2.1. Мотиваційні тенденції розвитку перфекціоністських настанов студентів-психологів

У результаті кількісної та якісної обробки матеріалів даного етапу експериментально-діагностичного дослідження було виявлено мотиваційні тенденції розвитку перфекціоністських настанов студентів-психологів.

2.2. Рефлексивні чинники розвитку перфекціоністських настанов студентів – практичних психологів

З метою визначення глибини рефлексії, змісту, чинників формування і проявів перфекціонізму в професійній діяльності практичного психолога ми розробили анкету „Перфекціонізм”.

Отже, більшість досліджуваних готові в майбутньому стати професійними психологами, покладатимуться у даній діяльності переважно на себе, свої професійно значущі якості; намагатимуться стати „хорошими” спеціалістами, тобто досконалими у професійній психологічній діяльності.

2.3. Персонологічні показники перфекціонізму як чинники професійної готовності майбутніх практичних психологів

Соціальна значущість діяльності практичного психолога, її затребуваність у різних сферах життя суспільства роблять особливо актуальним питання якості підготовки практичних психологів. Тому завдання професійної підготовки фахівців, здатних надати реальну психологічну допомогу людям, передбачають розвиток особистості і становлення фахівця-професіонала. У зв'язку з цим, персоно-логічними

показниками перфекціонізму як чинниками їх професійної підготовки, на нашу думку, є: афіліативність, здатність до самоуправління, тип особистості.

ВИСНОВКИ

У результаті виконання дослідження ми прийшли до наступних висновків:

1. Результатом міждисциплінарних студій явища перфекціонізму є акцентування його соціокультурної, історико-генетичної і моральнісної детермінації в структурі диспозицій особистості та системі мотивації професійної діяльності.

2. Перфекціоністські настанови розвиваються унаслідок закріплення мотивації досягнення як діалектичної єдності прагнень до афіліації та до влади на рівні стійкої особистісної риси (перфекціонізму), що проявляється в повсякчасній готовності прагнути до успіху і добиватися досконалості у значущих сферах діяльності.

3. У структурі професійної готовності майбутніх практичних психологів перфекціоністські настанови постають як цілісне диспозиційне утворення у складі мотивації досягнення, рефлексивних здібностей як механізму саморозвитку і професійно важливих якостей особистості, насамперед – соціабельності, що, відповідно, виконують функції емоційно-ціннісного спонукання, інтелектуально-вольового забезпечення та професійно-особистісної самореалізації.

4. Встановлено феномен паралельної дії латентної та усвідомлюваної мотиваційних тенденцій у розвитку перфекціоністських настанов студентів-психологів: перша – неоднозначна, суперечлива, з найсприятливішими умовами для розвитку на III курсі (високі сподівання на успіх і нечутливість до невдачі), друга – раціонально обґрунтована, з максимальними показниками на старших курсах. Відзначений факт свідчить про глибинно-психологічну ціннісно-мотиваційну перебудову в структурі особистості і професійної самосвідомості студентів третього року навчання.

5. Рефлексивно-регулятивний блок розвитку перфекціоністських настанов

у майбутніх практичних психологів представлений достатньо чітким уявленням про основні цілі, засоби та складові професійного і життєвого успіху, екзистенційно-гуманістичну налаштованість індивідуальної свідомості. Найбільш відрефлексованими ланками самоуправління виявилися когнітивні операції: цілепокладання, прийняття рішення і аналіз суперечностей; гірше розвинуті конативні здібності, на кшталт використання критеріїв оцінки якості, планування та корекція перебігу діяльності.

6. Діагностовано зростання афіліативної мотивації у варіантах „високе прагнення до прийняття і низький страх відторгнення” і „високе прагнення до прийняття і високий страх відторгнення”, що є основою формування соціабельності як професійно важливої якості практичного психолога. В персональному автопортреті студентів-психологів найбільш представленими є пильний, добросовісний і діяльний типи, що становить сприятливий патерн ПВЯ.

7. Загальними факторами розвитку перфекціоністських настанов майбутніх практичних психологів щодо професійної діяльності є стратегія попередження невдачі, очікування успіху, експериментування із самовираженням, реактивність, чуйність, вразливість, самодостатність.

8. Цілісний цикл розвитку перфекціоністських настанов у контексті професійної підготовки базується на опосередкованій рефлексивними процесами мотиваційно-диспозиційній перебудові особистості майбутнього практичного психолога згідно з вимогами професійної діяльності і мінливими умовами соціокультурного оточення й первинної професіоналізації.